

POSUDEK OPONENTKY DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomanta:	Aneta Malinová
Téma práce:	Ruská invaze na Ukrajinu z pohledu mezinárodního práva
Rozsah práce:	103 strany celkem (195 970 znaků)
Datum odevzdání práce:	4. května 2023

1. Aktuálnost (novost) tématu

O aktuálnosti zvoleného tématu diplomové práce nelze mít pochyby. Ozbrojený útok Ruské federace vůči Ukrajině a ozbrojený konflikt mezi těmito dvěma státy vyvolává celou řadu mezinárodněprávních otázek, které již sice jsou v české i zahraniční právní literatuře do velké míry reflektované, jistě zde ale zbývá prostor pro další rozbory. Téma je také nové v tom ohledu, že se primárně týká událostí posledních pár let.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Zpracování tématu kladlo na diplomantku střední nároky. Vzhledem k zaměření práce na oblasti *ius ad bellum* a *ius in bello* mohla diplomantka vycházet z obrovského množství pramenů a sekundární literatury, jež k těmto oblastem existují. Práce se současně vyhýbá, resp. nezabývá aspekty, jež by mohly být kontroverznější, např. statusem některých účastníků konfliktu (dobrovolníci, soukromé vojenské společnosti aj.), či právní úpravou kybernetických útoků (zmíněných na str. 50). Z hlediska metod kombinuje práce deskripci, užitou mimo jiné v první, historické kapitole, a klasickou doktrinální analýzu, na níž staví kapitoly druhá a třetí. Zvolené metody odpovídají tématu a zaměření práce.

Pokud jde o zdroje, práce vychází z poměrně velkého počtu primárních zdrojů i sekundární (knižní, časopisecké a jiné) literatury. Jediný typ zdrojů, který v práci poněkud postrádám, tvoří odborné analýzy týkající se přímo současného konfliktu na Ukrajině, ať už jde o zdroje české, či zahraniční. Např. jen bojům v oblasti Záporožské jaderné elektrárny, jimiž se diplomantka zabývá ve třetí kapitole práce, bylo věnováno hned několik právních analýz, jež vyšly již během roku 2022, a v práci tak mohly být využity (např. Tibisay Morgandi and Batuhan Betin, Legal Implications of the Military Operations at the Chernobyl and Zaporizhzhya Nuclear Power Plants, *EJILTalk*, 15 April 2022; či Abby Zeith, Eirini Giourgou, Dangerous forces: the protection of nuclear power plants in armed conflict, *ICRC*, 18 October 2022). Samotná práce se zdroji a způsob jejich citování v textu je standardní.

3. Formální a systematické členění práce

Diplomová práce je napsána odbornou češtinou. Oproti jiným diplomovým pracím je na velmi dobré jazykové i stylistické úrovni, gramatických chyb či překlepů je v ní minimálně. U druhé zprávy OBSE diplomantka chybně uvádí autory, neboť ti nejsou zcela identičtí s autory první zprávy (první zpráva: Wolfgang Benedek, Veronika Bílková, Marco Sassoli, druhá zpráva: Veronika Bílková, Laura Guercio, Vasilka Sancin). Latinské výrazy je v českém prostředí zvykem psát kurzívou (*ius ad bellum*, *ius in bello*).

4. Vyjádření k práci

Diplomová práce si klade dva základní cíle. Prvním je „*pokusit se objasnit, zda Ruská federace měla právo zahájit invazi na Ukrajinu*“ (str. 6), druhým potom „*představit roli mezinárodního humanitárního práva v konfliktu na Ukrajině, a to na příkladu Záporožské jaderné elektrárny*“ (str. 6). Cíle práce určují její strukturu. Jádrem textu jsou kapitoly 2 a 3, které současný konflikt na Ukrajině analyzují z pohledu pravidel použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích (*ius ad bellum* – kapitola 2) a pravidel mezinárodního humanitárního práva (*ius in bello* – kapitola 3). Předřazena je kapitola 1 věnovaná stručnému přehledu historického vývoje Ukrajiny, a to zejména v období posledních třiceti let. Upozorňuji, že na str. 8 diplomantka poněkud nepřesně mluví o „*právu Ukrajiny na sebeurčení*“. Nepřesnost spočívá v tom, že právem na sebeurčení nedisponují státy, ale národy (ať už jsou jakkoli vymezené).

Rozbor z pohledu *ius ad bellum* nejprve připomíná pravidla mezinárodního práva aplikovatelná na vztah mezi Ruskou federací a Ukrajinou, poté vymezuje pojem agrese a nakonec se věnuje jednotlivým argumentům, jež Ruská federace k ospravedlnění útoku proti Ukrajině používá. Rozbor je zdařilý, diplomantka prokazuje dobrou orientaci jak v právní úpravě použití síly v mezinárodních vztazích, tak v pozicích relevantních aktérů, byť výčet těchto aktérů je spíše příkladný (chybí např. Rada Evropy a málo pozornosti je věnováno postojům jednotlivých, zejména mimoevropských států).

V podkapitole 2.3.1.1 diplomantka ne zcela správně uvádí, že čtvrtý znak státnosti, schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů, „*záleží na samotném uznání států*“ (str. 26). Není tomu tak, jedná se o dva na sobě vzájemně nezávislé faktory. Obdobně nelze souhlasit s tím, že by pořádání nelegálních referend vyvolávalo pochyby o existenci veřejné moci (str. 27). Spíše je to naopak, absence veřejné moci – ve smyslu kritérií státnosti podle Montevidejské úmluvy – je jedním z důvodů zapříčiňujících nelegalitu referend o připojení k Ruské federaci. Se závěry diskuse o přesvědčivosti jednotlivých ruských argumentů v rovině *ius ad bellum* a s celkovým závěrem kapitoly, podle nějž „*invaze Ruska na Ukrajinu představuje porušení zákazu hrozby*

nebo použití síly v mezinárodních vztazích podle Charty OSN a mezinárodního obyčejového práva“ (str. 44), se lze plně ztotožnit.

Rozbor z pohledu *ius in bello* opět začíná přehledem platné právní úpravy, po níž následuje připomenutí hlavních pravidel mezinárodního humanitárního práva. Na str. 54 diplomantka nesprávně mluví o signatářích na místě, kde měla jistě na mysli smluvní strany.

V podkapitole 3.4 se diplomantka zamýšlí nad povahou ozbrojeného konfliktu na Ukrajině, a to jak pro období po 24. února 2022, kde je posouzení nesporné (mezinárodní ozbrojený konflikt), tak pro období před tímto datem, kde již budí méně jednoty. Pro toto druhé, resp. chronologicky první období se diplomantka příliš nezabývá situací na Krymu, což je škoda, pozornost ale věnuje situaci na východě Ukrajiny. Zde lze pozitivně kvitovat, že využívá rozhodnutí (v textu nesprávně označeném jako rozsudek) Evropského soudu pro lidská práva v mezistátním sporu *Ukrajina a Nizozemí v. Rusko* z listopadu 2022/ledna 2023. V jeho světle se přiklání k závěru, že mezinárodní ozbrojený konflikt mezi Ruskou federací a Ukrajinou probíhá již od roku 2014, což je jistě akceptovatelný názor.

Podkapitola 3.5 krátce shrnuje závěry obou zpráv OBSE a poté se podrobně věnuje případu Záporožské jaderné elektrárny. Analýza není vždy zcela přehledná, překvapí např. poměrně omezené využití článku 56 Dodatkového protokolu I a jeho zařazení do sekce nazvané Životní prostředí a princip prevence. Poněkud nekonceptně působí rovněž zapojení části věnované deportacím osob z oblasti Záporoží, které s jadernou elektrárnou přímo nesouvisí. Přes tyto dílčí výhrady musím opět konstatovat, že diplomantka prokazuje velmi solidní znalost pravidel mezinárodního humanitárního práva a nabídnutý právní rozbor bez ohledu na to, zda čtenář jeho závěry ve všech aspektech nutně sdílí, působí kompetentně.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Diplomantka naplnila cíle, které si v práci stanovila.
Zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Žádný problém z hlediska plagiátorství zde nevyvstává.
Logická stavba práce	Diplomová práce má logickou strukturu, jednotlivé části na sebe navazují a tvoří koherentní celek.
Práce se zdroji včetně citací	Práce se zdroji a způsob jejich citování je standardní a odpovídá normě užívané na PF UK.

Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy odpovídá požadavkům kladeným na daný typ kvalifikačních prací na PF UK.
Úprava práce	Úprava práce je standardní.
Jazyková a stylistická úroveň	Po jazykové a stylistické stránce je práce na dobré úrovni.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Předložená diplomová práce splňuje požadavky kladené na daný typ kvalifikačních prací na Právnické fakultě UK, a proto ji doporučuji k obhajobě. Během ní by se diplomantka mohla vyjádřit k následujícím otázkám:

- 1) V názvu práce je uvedený výraz „invaze“. Jak diplomantka tento výraz vymezuje? A jaký je vztah mezi ním a pojmy „agrese“, „ozbrojený útok“, „anexe“ a „okupace“?
- 2) Jaká je právní povaha tzv. Budapešťského memoranda a tzv. Minských dohod? Jedná se o právně závazné mezinárodní smlouvy? Má právní povaha daných instrumentů pro právní hodnocení konfliktu na Ukrajinu nějakou relevanci?
- 3) Čím se standardně liší signatář a smluvní strana mnohostranné mezinárodní smlouvy? Jaké závazky vyplývají ze smlouvy pro signatáře na straně jedné a pro smluvní stranu na straně druhé?

Doporučení práce k obhajobě	Práci doporučuji k obhajobě.
Navržený klasifikační stupeň	Práci předběžně hodnotím jako výbornou či velmi dobrou v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 14. května 2023



Prof. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA